

แนวคิดและกระบวนการสำคัญในการวิจัยทางการบริหารการศึกษา

Concepts and Important Process in Educational Administration Research

ปุณนิษฐา มาเชค¹

Punniththa Mrazek¹

บทคัดย่อ

การวิจัยทางการบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการศึกษาค้นหาความรู้ แนวคิด หรือวิธีการที่จะทำให้การบริหารการศึกษาประสบความสำเร็จ ที่ช่วยให้ได้สารสนเทศเชิงคุณค่าที่นำไปสู่การตัดสินใจปรับปรุงพัฒนาการบริหารการศึกษา และพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา แนวคิดของการวิจัยทางการบริหารศึกษามีหลายมิติ เช่น การศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริหาร การประยุกต์ทฤษฎีพฤติกรรมองค์การ ประสิทธิภาพของสถานศึกษา ความเป็นผู้นำ ภาวะผู้นำและการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงสถานศึกษา รวมทั้งการศึกษาตามภารกิจของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา แต่ปัจจุบันได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาภาวะผู้นำเพื่อการเรียนรู้ ภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมและสนับสนุนครูให้มีภาวะผู้นำทางการสอน ประสิทธิภาพของสถานศึกษาและการพัฒนาสถานศึกษาให้มีความมั่นคงและยั่งยืน โดยผู้บริหารการศึกษาสามารถศึกษาประเด็นการวิจัยทางการบริหารการศึกษาในกรอบต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจ และกำหนดประเด็นการวิจัยให้สอดคล้องกับบริบทในสถานศึกษาแต่ละแห่ง ให้สามารถตอบโจทย์การแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการบริหารการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยได้อย่างตรงจุด เกิดประสิทธิผลของสถานศึกษาและการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง โดยมีกระบวนการสำคัญในการวิจัย คือ (1) การวิเคราะห์สถานการณ์ทางการบริหารการศึกษา (2) การกำหนดคำถามวิจัย (3) การศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (4) การเลือกวิธีการวิจัย (5) การออกแบบการวิจัย (6) การจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัย (7) การพัฒนาเครื่องมือวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล (8) การวิเคราะห์ข้อมูล (9) การนำเสนอผลการวิจัย และ (10) การใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย

คำสำคัญ: การวิจัย, การบริหารการศึกษา, การวิจัยทางการบริหารการศึกษา, แนวคิดและกระบวนการวิจัย

Abstract

Research in educational administration is a study process, searching for knowledge, concepts that will make educational administration successful that will lead to decisions to improve the educational administration and improve the quality of education to

Article Info: Received 19 December, 2019; Received in revised form 12 January, 2020; Accepted 28 January, 2020

¹ นักวิชาการอิสระ อีเมล: katae-iqa@hotmail.com

Independent scholar Email: katae-iqa@hotmail.com

achieve the goals of education. The concepts of research are educational administrations such as the study of administrative behavior, application of organization behavior theory, school effectiveness, leadership, and learning change and improvements of schools including education according to the educational management for mission of the school. At present has given importance to education. Leadership for learning, leadership for change promoting and supporting teachers to have teaching leadership. The effectiveness of the school and the development of the school to be stable and sustainable by the educational administrators can study the research aspects of educational administration in various frameworks to understand and determine research issues in according with the context in each school. To be able to meet the problem-solving and improve the quality of educational administration by using direct research methods. The effectiveness of the school and development of the school to keep up with the change, with an important research-process which are (1) Situation Analysis in Educational Administration, (2) Defining research questions, (3) Reviewing relevant literature, (4) Choosing research methods (5) Research design, (6) Research proposal, (7) Research tool development and data collection, (8) Data analysis, (9) Research presentation, and (10) Utilization of research results

Keywords: research, educational administration, research in educational administration, concepts and research process

บทนำ

การวิจัยทางการบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการสืบค้นหาความรู้ ความจริง หรือองค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาด้วยวิธีการที่เป็นระบบ มีแบบแผนที่เชื่อถือได้ ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นข้อความรู้ หรือองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษา การวิจัยทางการบริหารการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องนำพาองค์กรให้อยู่รอดในยุค Disruptive Education จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องแสวงหานวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา โดยใช้แนวคิดและกระบวนการสำคัญในการวิจัย การวิจัยทางการบริหารการศึกษาที่ผ่านมายังขาดจุดเน้นด้านแนวคิดและกระบวนการสำคัญในการวิจัยที่ครอบคลุมครบถ้วน บทความนี้จึงมุ่งเน้นการนำเสนอเพื่อให้นักวิจัยได้ “แนวคิดและกระบวนการสำคัญในการวิจัย” เพื่อให้การวิจัยทางการบริหารการศึกษามีหลักคิดและกระบวนการการวิจัยที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการบริหารการศึกษา แนวคิดของการวิจัยทาง

การบริหารการศึกษาเมื่ออยู่ค่อนข้างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับแนวความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับความรู้และวิธีการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย นักวิจัยที่มีความเชื่อต่างกันก็จะมีแนวคิดต่างกัน ส่งผลต่อการออกแบบวิธีการวิจัยที่แตกต่างกันไป *แนวคิดบางยุคสมัย* เน้นไปที่การใช้ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริหารที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีการประยุกต์ทฤษฎีพฤติกรรมองค์การ *แนวคิดบางยุคสมัย* มุ่งศึกษาความเป็นผู้นำ ประสิทธิภาพของสถานศึกษา *ในขณะที่อีกยุคสมัย* มีแนวคิดที่ศึกษาต่อเนื่องในเรื่องภาวะผู้นำและการเรียนรู้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำและให้ความสำคัญต่อเรื่องประสิทธิภาพของสถานศึกษาและการพัฒนาสถานศึกษา มีการศึกษาบริบทระหว่างประเทศ ในยุคปัจจุบันยังคงให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องในการศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสถานศึกษา เน้นความเป็นผู้นำและการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงสถานศึกษา ขยายการวิจัยในยุคก่อนโดยมุ่งเน้นไปที่ภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนแปลงระบบอย่างยั่งยืน ปรับเปลี่ยนจุดสนใจจากยุคก่อนหน้า คือ มีการปรับปรุงสถานศึกษาไปสู่ในระดับสากล ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องทุกระดับจึงควรให้ความสำคัญต่อการทำวิจัย โดยการศึกษานแนวคิดและกระบวนการสำคัญในการวิจัย ตั้งแต่การวิเคราะห์สถานการณ์ทางการบริหารการศึกษา การกำหนดคำถามวิจัย การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การเลือกวิธีการวิจัย การออกแบบการวิจัย การจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัย การพัฒนาเครื่องมือวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการวิจัย แล้วย้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า ด้วยแนวคิดและกระบวนการวิจัยดังกล่าว จะช่วยให้ผู้บริหารนักวิจัยสามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างเป็นระบบ และได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการบริหารการศึกษา ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนามาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาให้สูงขึ้น

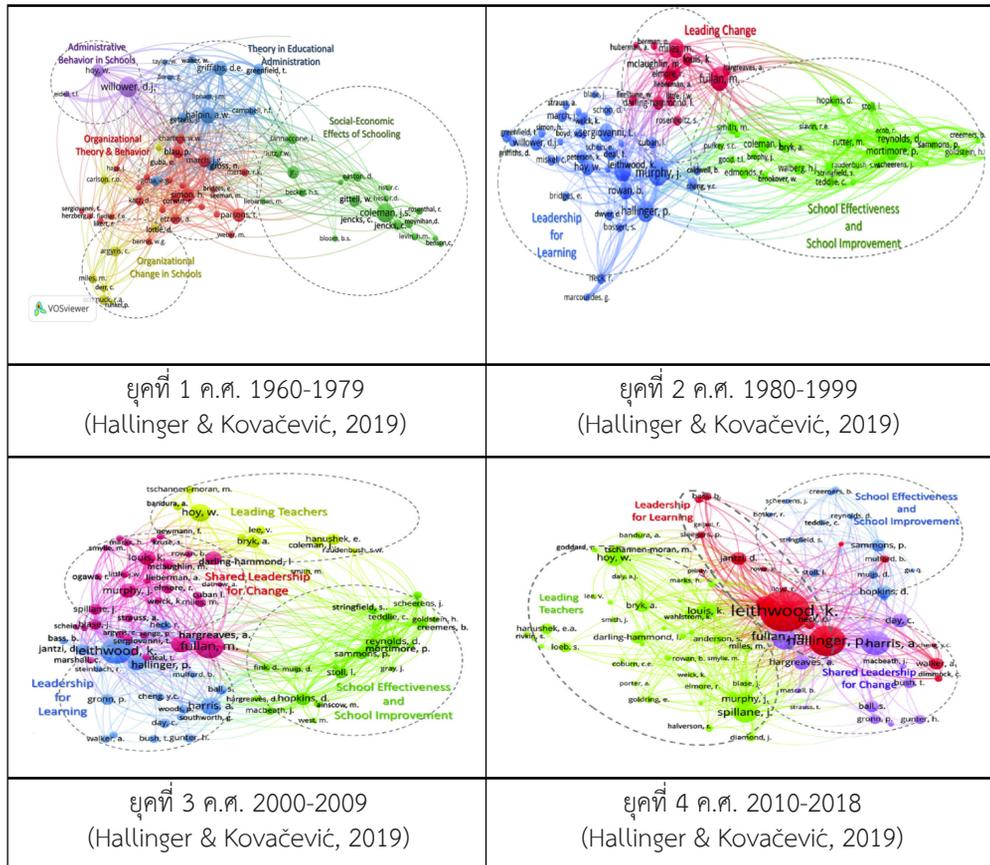
แนวคิดสำคัญในการวิจัยทางการบริหารการศึกษา

แนวคิดของศาสตร์การวิจัยทางการบริหารการศึกษามีอยู่ค่อนข้างหลากหลาย โดยขึ้นอยู่กับแนวความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับความรู้และวิธีการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย นักวิจัยทางการบริหารการศึกษาที่มีความเชื่อต่างกันก็จะมีแนวคิดต่างกัน ส่งผลต่อการออกแบบวิธีการวิจัยที่แตกต่างกันไป ทำให้แนวคิดการวิจัยทางการบริหารการศึกษามี

ความหลากหลายตามภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก แต่ปัจจุบันนี้มีกลุ่มนักวิชาการได้นำนวัตกรรม การใช้แผนที่ทางวิทยาศาสตร์ (science mapping) เพื่อพิสูจน์ตรวจสอบเอกลักษณ์ที่มีการทบทวนอย่างเป็นระบบ (systematic review) เกี่ยวกับการวิจัยทางการบริหารการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นในด้านภาวะผู้นำและการบริหารจัดการการศึกษา (Hallinger & Kovačević, 2019) เพื่อให้ทราบแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง และวิวัฒนาการของการวิจัยในการบริหาร การศึกษาจากอดีตถึงปัจจุบัน ซึ่ง Hallinger and Kovačević (2019) ได้ศึกษา ทบทวน และวิเคราะห์ข้อมูลวารสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา ที่ผ่านการ peer-reviewed 22,361 บทความ และภาวะผู้นำและการบริหารจัดการการศึกษา จำนวน 22,492 บทความ ที่ตีพิมพ์ในวารสารการบริหารการศึกษา ที่ได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารในฐานข้อมูล Scopus 22 แห่ง ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี 1960-2018 พบว่า ฐานความรู้ของการบริหาร การศึกษาเติบโตขึ้นอย่างมากตั้งแต่ปี 2503 ด้วยอัตราการเติบโตที่รวดเร็วและการเพิ่ม ความหลากหลายทางเพศและภูมิภาคมากขึ้น จากอดีตนักวิชาการส่วนใหญ่ที่ลงตีพิมพ์ บทความในวารสารจะอาศัยอยู่ในอเมริกา แต่ทุกวันนี้กระจายไปทั่วภูมิภาคของโลก จากผลการวิเคราะห์การอ้างอิงบทความโดยการวิเคราะห์บทความที่ถูกเลือกการอ้างอิง (citation) มากที่สุดในระยะเวลาหลายทศวรรษ การทบทวนอย่างเป็นระบบนี้ เมื่อเวลาผ่านไป ได้ค้นพบแนวคิดสำคัญของความคิดที่เกิดขึ้นโดยมุ่งเน้นที่ความเป็นภาวะผู้นำสำหรับการเรียนรู้ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และประสิทธิผลของสถานศึกษา และการค้นพบที่สำคัญอีกประการหนึ่งระบุว่า “ภาวะผู้นำเพื่อการเรียนรู้และพัฒนานักเรียน” เป็น “ยึดความรู้ ความเข้าใจ” ของโครงสร้างทางปัญญาจากพื้นฐานความรู้ด้านการบริหารการศึกษา การทำ แผนที่วิทยาศาสตร์เป็นวิธีการใหม่และมีประโยชน์ในการแยกการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ ของสาขาการศึกษา ทำให้ทราบแนวคิดของในแต่ละยุคสมัย ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล จากแผนที่วิทยาศาสตร์ สามารถแบ่งแนวคิดสำคัญในการวิจัยทางการบริหารการศึกษาออกเป็น 4 ยุค ดังนี้

ภาพ 1

วิวัฒนาการแนวคิดการวิจัยทางการบริหารการศึกษา

ยุคที่ 1 ค.ศ. 1960-1979
(Hallinger & Kovačević, 2019)

ยุคที่ 2 ค.ศ. 1980-1999
(Hallinger & Kovačević, 2019)

ยุคที่ 3 ค.ศ. 2000-2009
(Hallinger & Kovačević, 2019)

ยุคที่ 4 ค.ศ. 2010-2018
(Hallinger & Kovačević, 2019)

ภาพ 1 แสดงถึงวิวัฒนาการแนวคิดการวิจัยทางการบริหารการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ตาราง 1)

ตาราง 1

วิวัฒนาการแนวคิดในการวิจัยทางการบริหารการศึกษา

ยุคที่	ปี	แนวคิด	นักวิชาการที่โดดเด่น	สรุป
1	1960-1979	1. พฤติกรรม การบริหารใน สถานศึกษา	Donald Willower, Wayne Hoy และ Cecil Miskel	แนวคิดในยุคนี้เริ่มใช้ทฤษฎีทาง สังคมศาสตร์เพื่อศึกษาทำ ความเข้าใจพฤติกรรมการบริหาร ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และบริบท ต่าง ๆ พร้อมการศึกษา
		2. ทฤษฎีทาง การบริหาร การศึกษา	Roald Campbell, Daniel Griffiths และ Thomas Greenfield	

ตาราง 1 (ต่อ)

วิวัฒนาการแนวคิดในการวิจัยทางการบริหารการศึกษา

ยุคที่	ปี	แนวคิด	นักวิชาการที่โดดเด่น	สรุป
		3. การเปลี่ยนแปลงองค์การในสถานศึกษา	Matt Miles, Richard Schmuck, Richard Runkel และ Richard Carlson	ของการบริหารการศึกษา มีประยุกต์ทฤษฎีพฤติกรรมองค์การเพื่อการบริหารสถานศึกษา และมีทบทวน
		4. ทฤษฎีและพฤติกรรมองค์การ	James March, Charles Bidwell, Edwin Bridges และ Karl Weick	วรรณกรรมด้านสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และมานุษยวิทยา แนวคิดยุคนี้มุ่งเน้นที่คนและการเรียนรู้พฤติกรรมของคน ผู้บริหารยุคนี้ต้องมีศิลป์ใน
		5. ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจต่อสถานศึกษา	James Coleman, Christopher Jencks, Henry Levin, Patrick Moynihan, Marilyn Gittell, David Easton และ Ray Rist	การจูงใจคนและใช้ศาสตร์ในการบริหารงาน
2	1980-1999	1. ภาวะผู้นำเพื่อการเรียนรู้	Joseph Murphy, Ken Leithwood, Philip Hallinger, Tom Sergiovanni, Brian Rowan และ Wayne Hoy	แนวคิดของนักวิชาการยุคนี้มี การเปลี่ยนแปลงไปจากยุคแรก คือ นักวิชาการส่วนใหญ่ในยุคนี้มีแนวความคิดที่สอดคล้องกันมากขึ้น มีความมุ่งเน้นความเป็นผู้นำ มีการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ของการเปลี่ยนแปลง
		2. การเปลี่ยนแปลงผู้นำ	Michael Fullan, Matt Miles, Karen S. Louis, Milbrey McLaughlin, Richard Elmore, Linda Darling-Hammond และ Susan Rosenholtz	การปฏิบัติงานของครูและการปฏิรูปการศึกษา โดยการมุ่งเน้นไปที่ประสิทธิผลของสถานศึกษา ขยายไปสู่ การปรับปรุงสถานศึกษา แนวคิดยุคนี้เน้นการเพิ่มประสิทธิผลให้มีการพัฒนา

ตาราง 1 (ต่อ)

วิวัฒนาการแนวคิดในการวิจัยทางการบริหารการศึกษา

ยุคที่	ปี	แนวคิด	นักวิชาการที่โดดเด่น	สรุป
		3. ประสิทธิภาพของสถานศึกษาและการปรับปรุงสถานศึกษา	Peter Mortimore, Ron Edmonds, Wilbur Brookover, David Reynolds, David Hopkins, Pamela Sammons, Charles Teddlie และ Sam Stringfield	
3	2000–2009	1. ภาวะผู้นำเพื่อการเรียนรู้	Ken Leithwood, Philip Hallinger, Alma Harris, Ron Heck, และ Chris Day	แนวคิดในยุคนี้มุ่งเน้นและให้ความสนใจอย่างต่อเนื่องในเรื่องภาวะผู้นำและการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังให้ความสนใจเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
		2. ภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนแปลง	Michael Fullan, Andrew Hargeaves, Joseph Murphy, Karen S. Louis, และ Linda Darling-Hammond	มีการขยายขอบเขตของการวิจัยการเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำ
		3. ครูผู้นำการสอน	Wayne Hoy, Megan Tschannen-Moran และ Anthony Bryk	โดยการมุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมของผู้นำที่ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมุ่งเน้น การตรวจสอบว่าผู้นำสถานศึกษามีอิทธิพลต่อทัศนคติและการปฏิบัติงานของครูและให้ความสำคัญต่อเรื่องประสิทธิภาพของสถานศึกษาและการพัฒนาสถานศึกษาเพิ่มเติม
		4. ประสิทธิภาพของสถานศึกษาและการพัฒนาสถานศึกษา	Peter Mortimore, David Reynolds, Pamela Sammons, David Hopkins, Louise Stoll, Charles Teddlie, Sam Stringfield, Jaap Scheerens และ John MacBeath	มีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศและเพิ่มความซับซ้อนและขอบเขตของการตรวจสอบข้อมูลเชิงประจักษ์ในการปรับปรุงสถานศึกษา

ตาราง 1 (ต่อ)

วิวัฒนาการแนวคิดในการวิจัยทางการบริหารการศึกษา

ยุคที่	ปี	แนวคิด	นักวิชาการที่โดดเด่น	สรุป
4	2010– 2018	1. ภาวะผู้นำเพื่อ การเรียนรู้	Ken Leithwood, Philip Hallinger, Doris Jantzi, Ron Heck, Allan Walker, และ Clive Dimmock	แนวคิดในยุคนี้ยังคงให้ความสำคัญอย่างต่อเนืองในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสถานศึกษา มุ่งเน้นไปที่ความเป็นผู้นำและการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงสถานศึกษา เริ่มใช้รูปแบบรวมของภาวะผู้นำสำหรับการเรียนรู้ ไปพร้อมกับ การเติบโตพร้อมกันในการศึกษา ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้องจากเอเชีย ขยายการวิจัยในยุคก่อน โดยมุ่งเน้นไปที่ภาวะผู้นำร่วมเพื่อการเปลี่ยนแปลงระบบอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังคงมุ่งเน้นที่คุณภาพและการปรับปรุงสถานศึกษา แต่ได้เปลี่ยนจุดสนใจจากยุคก่อนหน้า คือมีการปรับปรุงสถานศึกษาไปสู่ในระดับสากล
		2. ภาวะผู้นำร่วม เพื่อการ เปลี่ยนแปลง	Alma Harris, Michael Fullan, Andrew Hargeaves, Chris Day, Peter Gronn, Tony Bush และ Steven Ball	
		3. ครูผู้นำการสอน	Wayne Hoy, James Spillane, Karen S Louis, Joseph Murphy, Megan Tschannen-Moran, Anthony Bryk, Susan Loeb และ Linda Darling-Ham- mond	
		4. ประสิทธิภาพของ สถานศึกษาและการ พัฒนาสถานศึกษา	Pamela Sammons, David Hopkins, David Reynolds, Bert Creemers, Louise Stoll, Sam Stringfield และ Charles Teddlie	

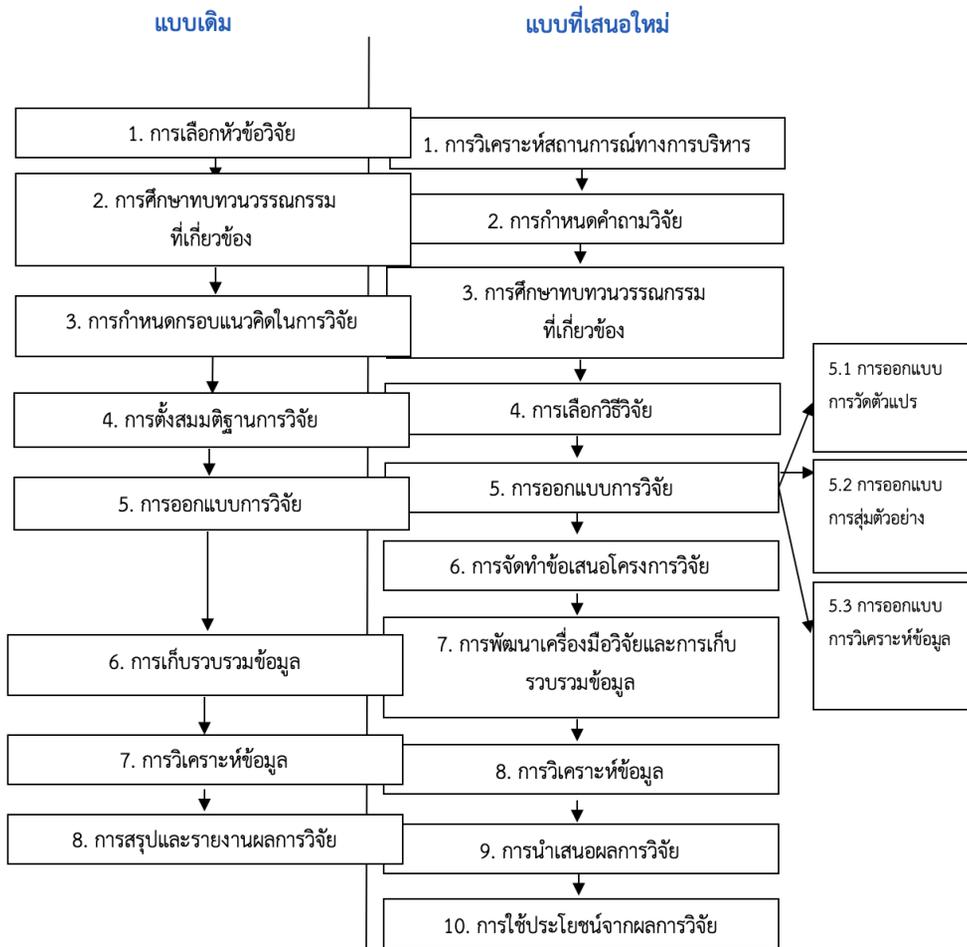
การวิเคราะห์บริบทที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาและการสังเคราะห์ผลงานวิจัย ทำให้ทราบแนวคิด และแนวโน้มการพัฒนาความรู้ในด้านการวิจัยทางการบริหารการศึกษา ของนักวิชาการจากทั่วทุกมุมโลก (Gumus, et al., 2018; Hallinger & Kovačević, 2019) ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์จาก “การบริหารสถานศึกษา” มาเป็น “ภาวะผู้นำในสถานศึกษา” ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา (Hallinger & Kovačević, 2019, p.1) จากอดีตที่การบริหารการศึกษา จะมุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมของผู้บริหารกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง องค์กรเพื่อการบริหารสถานศึกษา ประสิทธิภาพของสถานศึกษา ตามลำดับ จากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้สามารถนำมาสรุปเพื่อกำหนดประเด็นการวิจัยทางการบริหารการศึกษาที่สอดคล้องกับวิวัฒนาการตามแนวคิดของนักการศึกษาที่อ้างอิงมาแล้ว ในยุคที่ 1-4 ได้ ดังนี้คือ งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผู้บริหารการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านภาวะผู้นำทั้งของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ประสิทธิภาพของสถานศึกษาและการพัฒนาองค์กรทางการศึกษา ทฤษฎีและแนวคิดทางการบริหารการศึกษา การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา นอกจากนั้น ในยุคปัจจุบันนี้ ควรเพิ่มเติมงานวิจัยที่เกี่ยวกับนโยบายและการวางแผนการศึกษาตลอดจนงานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลและติดตามโครงการทางการศึกษาอีกด้วย (ชูศักดิ์ เอกเพชร, 2561)

กระบวนกรสำคัญในการวิจัยทางการบริหารการศึกษา

ความเชื่อและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความรู้และวิธีการแสวงหาความรู้ของนักวิจัยแต่ละคนที่มีความเห็นแตกต่างกัน ทำให้มีแนวคิดในการออกแบบกระบวนกรวิจัยทางการบริหารการศึกษาที่แตกต่างกันไป จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผนวกกับประสบการณ์ทางการวิจัยของผู้เขียน จึงสรุปเปรียบเทียบกระบวนกรวิจัยทางการบริหารการศึกษาทั้งแบบเดิมและแบบที่เสนอใหม่ (ภาพ 2)

ภาพ 2

เปรียบเทียบกระบวนการสำคัญในการวิจัยทางการบริหารการศึกษาแบบเดิมและแบบที่เสนอใหม่

ภาพ 2 แสดงกระบวนการวิจัยทางการบริหารการศึกษาแบบเดิมที่เริ่มต้นด้วยการเลือกหัวข้อวิจัย และเพื่อให้ได้ฐานความคิดในการวิจัยจึงศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยแล้วตั้งสมมติฐานการวิจัย ต่อจากนั้นจึงออกแบบการวิจัยโดยวางแผนกำหนดแหล่งข้อมูล เครื่องมือวิจัย และแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล แล้วดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปและรายงานผลการวิจัย ในขณะที่ กระบวนการวิจัยแบบที่เสนอใหม่ เริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการบริหารการศึกษาเพื่อให้ได้ประเด็นปัญหาวิจัยที่สำคัญ ซึ่งกระบวนการวิจัยแบบเดิมไม่ได้ให้ความสำคัญกับขั้นตอนนี้ ต่อจากนั้นจึงกำหนดคำถามวิจัยที่นักวิจัยสนใจจะค้นหาคำตอบและศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้ได้แนวคิดและแนวทางในการวิจัยที่ชัดเจน แล้วจึงเลือกวิธีการวิจัยที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่การค้นหาคำตอบของคำถามวิจัย หลังจากนั้นจึงออกแบบการวิจัยโดยออกแบบการวัดตัวแปรที่มุ่งศึกษา ออกแบบการสุ่มตัวอย่างหรือกำหนดแหล่งข้อมูล และออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้มีแผนการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นระบบ นักวิจัยจึงต้องจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัย แล้วพัฒนาเครื่องมือวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัย โดยให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยเพื่อปรับปรุงพัฒนาการบริหารการศึกษา หรือพัฒนาคุณภาพการศึกษาซึ่งกระบวนการวิจัยแบบเดิมมักจะละเลยขั้นตอนที่สำคัญนี้

กระบวนการสำคัญในการวิจัยทางการบริหารการศึกษาแบบใหม่ที่ผู้เขียนเสนอไว้ 10 ขั้นตอนดังกล่าวมีสาระสำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์ทางการบริหารการศึกษา (situation analysis in educational administration) ในการวิจัยการบริหารการศึกษาที่ผ่านมา นักวิจัยมักจะละเลยต่อการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการบริหารการศึกษา จึงทำให้ได้ประเด็นปัญหาการวิจัยที่ไม่สำคัญมากพอ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารศึกษาน้อยไป นักวิจัยจึงควรตระหนัก และให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการบริหารการศึกษาว่า มีประเด็นปัญหาสำคัญอะไรบ้างที่ควรสนใจศึกษาวิจัยซึ่งนักวิจัยควรติดตามข้อมูลข่าวสารทางการศึกษาเกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่จะมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา โดยสามารถแสวงหาข้อมูลได้จากหลายแหล่ง เช่น (1) ทฤษฎีหรือแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ผู้บริหารสนใจ (2) ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยทางการบริหารการศึกษา (3) ความต้องการขององค์กรทางการศึกษาที่มีการกำหนดกรอบของการวิจัยไว้แล้ว (4) การเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ (5) ประสบการณ์ของผู้บริหารที่ได้จากการสังเกต และรับรู้สภาพการบริหารการศึกษาในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และ (6) ประเด็นปัญหาการศึกษาที่โดดเด่นที่สังคมกำลังให้ความสนใจในช่วงเวลานั้น ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ดังกล่าวจะทำให้ให้นักวิจัยสามารถเลือกประเด็นปัญหาวิจัยที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อศึกษาวิจัย นำไปสู่การกำหนดคำถามวิจัยที่ครอบคลุมชัดเจน

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดคำถามวิจัย (defining research questions) จุดอ่อนของการวิจัยทางการบริหารการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า นักวิจัยส่วนหนึ่งยังขาดการเชื่อมโยง

ระหว่างการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการบริหารการศึกษาที่ต้องแก้ปัญหา หรือพัฒนา และการกำหนดคำถามวิจัย จึงทำให้การกำหนดคำถามวิจัยไม่ชัดเจน และได้คำถามวิจัยที่ไม่สำคัญ หรือเป็นประโยชน์ที่มากพอต่อการศึกษาวิจัย จากการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการบริหาร การศึกษาในขั้นตอนที่ 1 นักวิจัยก็จะมองเห็นประเด็นปัญหาสำคัญที่น่าสนใจในการศึกษาวิจัย แล้วจึงกำหนดเป็นคำถามวิจัย ซึ่งเป็นประเด็นข้อสงสัยที่นักวิจัยอยากรู้ และต้องการศึกษาค้นหาคำตอบด้วยวิธีการวิจัย การกำหนดคำถามวิจัยให้ชัดเจนจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพราะจะช่วยให้แก่นักวิจัยมองเห็นประเด็นปัญหาสำคัญและแนวทางในการดำเนินการวิจัย ซึ่งอาจกำหนดคำถามวิจัยได้ 3 ระดับ คือ (1) คำถามวิจัยที่ต้องการรู้อะไร (what) เป็นคำถามวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบเกี่ยวกับความเป็นจริงทางการบริหารการศึกษาที่เกิดขึ้นในกรณีต่าง ๆ อาจเป็นสภาพในปัจจุบัน ปัญหา หรือเป็นสิ่งที่คาดหวังในการบริหารการศึกษา (2) คำถามที่ต้องการรู้สาเหตุของปัญหา (why) เป็นคำถามวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบที่เป็นสาเหตุของปัญหา เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา (3) คำถามวิจัยที่ต้องการหาวิธีการว่าควรจะทำอย่างไร (how) เป็นคำถามวิจัยที่ต้องการค้นหาวิธีการที่ดี แนวทาง วิธีการใหม่ ๆ ที่เป็นนวัตกรรมเพื่อการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการบริหารการศึกษาในกรณีต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (reviewing relevant literature) สภาพการดำเนินการวิจัยที่ผ่านมา พบว่า นักวิจัยส่วนหนึ่งให้ความสำคัญกับการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องน้อยเกินไป โดยศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตามรูปแบบ (form) ที่กำหนดมากกว่าการคำนึงถึงเนื้อหาสาระ (content) ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ ขาดความเข้าใจถึงคุณค่าของการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ได้ข้อมูลที่ล้าสมัย ไม่ครอบคลุมเพียงพอ และไม่สอดคล้องกับประเด็นการวิจัยหรือ ตัวแปรที่มุ่งศึกษา รวมทั้งขาดการสังเคราะห์ข้อมูล องค์ความรู้ที่ได้มาให้สามารถสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยได้อย่างเหมาะสม การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้จึงมีความสำคัญต่อนักวิจัยเป็นอย่างมากเพราะจะช่วยให้แก่นักวิจัยได้กรอบแนวคิดและแนวทางในการดำเนินการวิจัยสำหรับการออกแบบและวางแผนการวิจัยที่เป็นระบบ ชัดเจนมากขึ้น บทบาทสำคัญของนักวิจัยจึงต้องศึกษาแนวความคิด มุมมองที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยจากนักวิชาการ โดยศึกษาค้นคว้าและหาข้อมูลที่เป็นหลักฐานทางวิชาการจากหนังสือ บทความทางวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อค้นหา “ช่องว่าง” จากงานวิจัยในอดีต เพื่อยืนยันถึง

“ความจำเป็น” ในการดำเนินการวิจัยในแนวทาง รูปแบบและวิธีการที่นักวิจัยเลือกทำ รวมถึงความท้าทายในการเรียงลำดับข้อมูลต่าง ๆ อย่างมีตรรกะ แยกแยะ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล และหลักฐานเชิงประจักษ์ต่าง ๆ ที่นักวิจัยได้รวบรวมมาให้ความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน (ฐาปะนระ วงษ์สาธิตศาสตร์ และคณะ, 2561) แหล่งข้อมูลสารสนเทศสำหรับการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง อาจศึกษาจาก (1) แหล่งข้อมูลสารสนเทศปฐมภูมิ (primary data) ที่อยู่ในรูปของงานเขียนจากต้นฉบับเดิม เช่น หนังสือ ตำรา วารสาร ทางวิชาการ รายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ (2) แหล่งข้อมูลสารสนเทศทุติยภูมิ (secondary data) เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่มีเนื้อหาสาระอยู่ในรูปการอ้างอิง ศึกษาทบทวน วิพากษ์วิจารณ์หรือรายงานเชิงสังเคราะห์สรุปผลการวิจัยโดยผู้เป็นเจ้าของผลงานดังกล่าว ไม่ได้เป็นผู้ทำการศึกษาวิจัยหรือเขียนในประเด็นที่นำเสนอต่อผู้อ่านโดยตรง เช่น เอกสารปริทัศน์ รายปีหรือหกเดือน (3) แหล่งข้อมูลสารสนเทศช่วยการสืบค้น (preliminary data) เป็นแหล่งข้อมูลสารสนเทศที่ใช้เป็นเครื่องมือ หรือสื่ออ้างอิงเฉพาะสำหรับช่วยอำนวยความสะดวกเป็นเบื้องต้นให้กับนักวิจัยให้สามารถทำการสืบค้นรายชื่อหัวข้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาวิจัยได้อย่างสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น เช่น ดัชนีวารสาร หนังสือรวมบทคัดย่อของงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ เป็นต้น ผลจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้นักวิจัยสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวข้องในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการยืนยันว่า โจทย์ปัญหาวิจัยและการดำเนินการวิจัยนั้นตั้งอยู่บนแนวคิด ทฤษฎีใด จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึงเหตุผลในการทำวิจัยได้เป็นอย่างดี

ขั้นตอนที่ 4 การเลือกวิธีการวิจัย (choosing research methods) วิธีการวิจัยทางการบริหารการศึกษาเป็นเทคนิควิธีการใช้กระบวนการวิจัยในการออกแบบและดำเนินการวิจัยให้เหมาะสมกับปัญหาวิจัยและลักษณะของข้อมูลการวิจัยทางการบริหารการศึกษา ซึ่งจะช่วยสร้างความมั่นใจให้นักวิจัยว่า จะได้คำตอบการวิจัยที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ จุดอ่อนของนักวิจัยในขั้นตอนนี้ ก็คือ บางครั้งเลือกวิธีการวิจัยไม่ครอบคลุมเพียงพอที่จะตอบคำถามวิจัยได้อย่างชัดเจน เพราะอาจเลือกใช้เฉพาะวิธีการวิจัยเชิงปริมาณอย่างเดียว จึงยังไม่สามารถช่วยให้ได้คำตอบที่มีรายละเอียดเชิงลึก และมีความสมเหตุสมผล (valid) ซึ่งคำตอบควรได้มาจากวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วย ซึ่งเป็นการวิจัยผสมวิธี (mixed methods research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม หรือ การเก็บข้อมูลจากเอกสารที่

เกี่ยวข้องเพิ่มเติม การเลือกวิธีการวิจัยแบบใดนั้น ในเบื้องต้นขึ้นอยู่กับลักษณะหรือประเภทของคำถามวิจัย กรณีเป็นคำถามวิจัยที่ต้องการรู้อะไร (what) เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในลักษณะความคิดเห็น ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ภูมิหลังในประเด็นต่าง ๆ ของการบริหารการศึกษา หรือถ้าเป็นคำถามวิจัยที่ต้องการรู้สาเหตุ (why) ของปัญหาหรือต้องทราบปัจจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนักวิจัยเป็นเพียงผู้เก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างบุคคล อาจเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ซึ่งเป็น “การรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างบุคคลผ่านการตอบคำถาม” การวิจัยประเภทนี้สามารถประยุกต์ใช้ได้กับวิธีการที่หลากหลาย (Ponton, 2015) กรณีเป็นคำถามวิจัยที่มุ่งตรวจสอบผลของวิธีการแก้ปัญหาหรือพัฒนาว่า จะทำอย่างไร หรือเป็นอย่างไร (how) ซึ่งเป็นลักษณะของการวิจัยที่ต้องมีสิ่งทดลองหรือการจัดกระทำ (treatment) เพื่อไปดูผลที่เกิดขึ้นจากสิ่งทดลอง นักวิจัยควรเลือกใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (research and development: R&D) เป็นการวิจัยที่มุ่งพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ (product) หรือนวัตกรรมทางการศึกษา (educational innovation) ซึ่งอาจเป็นวัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์สิ่งของ (Material) หลักการ (principle) แนวคิดวิธีการ (approach) กระบวนการ (procedure) รูปแบบ (model) และทฤษฎีต่าง ๆ (theory) เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุง หรือพัฒนาคุณภาพการบริหารการศึกษา ในกรณีที่สิ่งทดลองเป็นการจัดโครงการ หลักสูตร หรือโปรแกรมทางการศึกษาต่าง ๆ ควรเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงประเมิน (evaluation research) ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่นำเสนอภาพรวมของสิ่งที่มุ่งประเมิน และมีความแตกต่างจากการวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยทั่วไป (Trochim, 2020) เป็นการวิจัยประยุกต์ที่มุ่งเน้นการหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งที่ต้องการศึกษา เพื่อนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้ไปใช้ปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้มีความเหมาะสมที่สุด ในกรณีที่ประเด็นการวิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของนโยบาย กระบวนการพัฒนานโยบาย การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ผลที่เกิดขึ้นหรือผลกระทบจากการดำเนินตามนโยบาย ควรเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงนโยบาย (policy research) ซึ่งจะช่วยให้ได้สารสนเทศ ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบาย การวิจัยเชิงนโยบาย ศึกษาได้ใน 3 ลักษณะ คือ ศึกษาต้นนโยบาย ศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติ และศึกษาผลของนโยบาย กรณีที่ผู้บริหารมุ่งแก้ปัญหา หรือพัฒนาการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ควรเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) โดยผู้วิจัยมีส่วนร่วมกับผู้ร่วมวิจัย

ในลักษณะเป็นความร่วมมือกันทั้งผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างมีสถานะที่เท่าเทียมกันในการร่วมคิด ปฏิบัติ สังเกตผลและสะท้อนผล (จิโรจน์ สารรัตน์, 2561) วิธีการวิจัยดังกล่าวนี้จะช่วยให้ผู้บริหารได้ข้อมูลสารสนเทศเชิงคุณค่าที่สะท้อนถึงพลังการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 5 การออกแบบการวิจัย (research design) เป็นการวางแผนเพื่อกำหนดขอบเขตและแนวทางการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และคำถามวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถตอบคำถามวิจัยได้อย่างถูกต้อง และเพื่อการควบคุมความแปรปรวน ซึ่งเป็นความพยายามของนักวิจัยที่จะทำให้ผลการวิจัยได้คำตอบหรือค่าตัวแปรที่สนใจศึกษาอย่างแท้จริง ปัญหาที่พบ คือ การออกแบบการวัดตัวแปรที่ไม่ครอบคลุมตัวแปรที่มุ่งศึกษา บางครั้งกำหนดตัวแปรที่ศึกษามากเกินกำลังของนักวิจัยและขาดหลักฐานสนับสนุนเพียงพอ รวมทั้งกำหนดเครื่องมือวัดตัวแปรที่ไม่เหมาะสมที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลเพียงพอต่อการออกแบบ การกำหนดแหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูลไม่เหมาะสมเพียงพอที่จะตอบคำถามวิจัยได้อย่างน่าเชื่อถือ ดังนั้นในการออกแบบการวิจัยจึงควรให้ครอบคลุมกิจกรรม ต่อไปนี้ คือ (1) การออกแบบการสุ่มตัวอย่าง (sampling design) ซึ่งเป็นการวางแผนการกำหนดประชากร วิธีการสุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมหรือกำหนดแหล่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (2) การออกแบบการวัดตัวแปร (measurement design) เป็นการวางแผนกำหนดตัวแปรที่มุ่งศึกษา การกำหนดเครื่องมือวิจัยสำหรับวัดตัวแปรหรือเก็บรวบรวมข้อมูล และระบุวิธีสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย และ (3) การออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis design) เป็นการวางแผนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเลือกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลที่ถูกต้อง เหมาะสมกับลักษณะและประเภทของข้อมูล เพื่อให้ได้สารสนเทศที่จะตอบคำถามวิจัยได้ถูกต้อง และช่วยให้นักวิจัยมองเห็นแนวทางการวิจัยที่ชัดเจน ซึ่งตามกระบวนการออกแบบงานวิจัยจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่มีความสัมพันธ์หลากหลาย (Sileyew, 2019)

ขั้นตอนที่ 6 การจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัย (proposal research requirement) เป็นการจัดทำกรอบแนวคิดในการวิจัยที่นักวิจัยจัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบ เพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางดำเนินการวิจัยในลักษณะของแผนปฏิบัติงานวิจัยของนักวิจัย (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2561) ทำให้นักวิจัยมองเห็นภาพรวมของการวิจัย ประกอบด้วย ปัญหาการวิจัย คำถาม

วิจัย วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย นอกจากนี้ยังรวมถึงเครื่องมือวิจัย งบประมาณ และระยะเวลาดำเนินการวิจัย ปัญหาสำคัญที่พบ คือ นักวิจัยมือใหม่ส่วนใหญ่ยังขาดทักษะที่สำคัญต่อการวิจัย คือ ทักษะการอ่านเพื่อจับประเด็นสำคัญ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาสาระที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า และทักษะการเรียบเรียงเพื่อนำเสนอผู้เกี่ยวข้อง ขาดความมั่นใจในการกำหนดประเด็นการวิจัย/หัวข้อเรื่องวิจัย การตั้งคำถามวิจัย และการออกแบบการวิจัย ทำให้เสียเวลาในการปรับปรุงแก้ไขข้อเสนอโครงการวิจัยหลายครั้ง ดังนั้นนักวิจัยจะต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเองในเรื่องทักษะดังกล่าวข้างต้น และเสริมสร้างตนเองให้มีลักษณะนิสัยใฝ่เรียนรู้ จะทำให้นักวิจัยมีความสามารถและเกิดความมั่นใจในการจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยมากขึ้น ทั้งนี้เพราะได้อ่าน คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล องค์ความรู้มากพอจะช่วยให้สามารถจัดระบบความคิด มีกรอบแนวทางการทำวิจัยอย่างชัดเจน และเชื่อมั่นว่าจะสามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 7 การพัฒนาเครื่องมือวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล (research tool development and data collection) นักวิจัยต้องบริหารจัดการโครงการวิจัยให้เป็นไปตามแผนการวิจัย โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาเครื่องมือวิจัย อาจใช้แบบสอบถามซึ่งเป็นชุดของคำถามที่ใช้สอบถามข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็นต่าง ๆ ของผู้ตอบทำให้ได้ข้อเท็จจริงทั้งในอดีต ปัจจุบัน และการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคต แบบสัมภาษณ์ เป็นชุดของคำถามที่ใช้เป็นแนวทางในการถามเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญเฉพาะในเชิงลึกที่มีผู้ให้ข้อมูลไม่มาก แบบสังเกต เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสังเกตในสิ่งที่ต้องการจะเก็บรวบรวมข้อมูล การสนทนากลุ่ม เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มแต่ละคนมีโอกาสอธิบายประสบการณ์นำเสนอความคิดเห็นและอภิปรายในประเด็นที่ต้องการศึกษา เครื่องมือวิจัยแต่ละประเภทจะมีหลักการและวิธีการสร้างโดยทั่วไปคล้ายคลึงกัน แต่ในลักษณะเฉพาะของแต่ละประเภทจะมีความแตกต่างกัน เมื่อสร้างเครื่องมือวิจัยเสร็จแล้วต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือตามวิธีการของแต่ละประเภท เช่น ความตรง (validity) ความเที่ยง (reliability) ความยาก (difficulty) อำนาจจำแนก (discriminant) เป็นต้น ปัญหาที่พบคือ นักวิจัยยังขาดทักษะในการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือวิจัย การละเลยต่อการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย บางกรณีให้ความสำคัญต่อการเลือกสรรผู้ที่มีประสบการณ์ในการตรวจ

สอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยน้อยเกินไป ทำให้ได้เครื่องมือวิจัยที่ยังขาดคุณภาพ ซึ่งส่งผลต่อการได้ข้อมูลที่ขาดคุณภาพด้วย ดังนั้นนักวิจัยจึงควรตระหนัก และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเครื่องมือวิจัยให้มีคุณภาพแล้วจึงนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลตามที่กำหนดไว้ ซึ่งนักวิจัยจะต้องวางแผนและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วน และทันตามกำหนดเวลา

ขั้นตอนที่ 8 การวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis) เป็นการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัยได้กำหนดไว้ โดยใช้กระบวนการจัดกระทำกับข้อมูล จัดระเบียบ จำแนกประเภท คำนวณค่าและสรุปผล เพื่อให้สามารถเข้าใจในสิ่งที่ต้องการศึกษาได้ง่าย โดยทั่วไปวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกเป็น 2 วิธีตามลักษณะของข้อมูล คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในอดีตการวิเคราะห์ข้อมูลอาจใช้เวลามาก ไม่สะดวกและอาจมีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนได้ง่าย แต่ปัจจุบันนี้มีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปที่จะช่วยให้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณทำได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และแม่นยำ เช่น ข้อมูลถูกป้อนโดยใช้ SPSS 20.0 บน Windows 10 และการวิเคราะห์ที่ได้รับการสนับสนุนด้วยโปรแกรม SPSS ซอฟต์แวร์ส่วนมากในการค้นหา มีการตรวจสอบข้อมูลและความถูกต้องของผล SPSS ซอฟต์แวร์ที่วิเคราะห์และเปรียบเทียบผลของตัวแปรที่แตกต่างกันที่ใช้ในแบบสอบถามการวิจัย เป็นต้น (Sileyew, 2019) นอกจากนี้นักวิจัยยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จึงควรเรียนรู้และได้รับการพัฒนาให้มีทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้มีความชำนาญ และมีประสบการณ์เฉพาะตัวเพิ่มขึ้น

ขั้นตอนที่ 9 การนำเสนอผลการวิจัย (research presentation) เป็นการนำเสนอข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ซึ่งมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการนำผลการวิจัยไปใช้ ถ้าต้องการนำเสนอผลการวิจัยต่อผู้บริหารเพื่อประกอบการตัดสินใจในเชิงการบริหาร นิยมนำเสนอเป็นรายงานบทสรุปสำหรับผู้บริหาร ถ้าต้องการเผยแพร่ผลงานวิจัยในวงกว้าง นิยมนำเสนอเป็นบทความวิจัย เพื่อตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการหรือวารสารทางวิชาชีพ ถ้าต้องการนำเสนอผลการวิจัยในการประชุมสัมมนาทางวิชาการ ให้เขียนรายงานการวิจัยแบบสรุปสาระสำคัญ ตามที่หน่วยงานผู้จัดกำหนดรูปแบบไว้ ถ้าต้องการเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มักจะเขียนตามรูปแบบรายงานการวิจัยเชิงวิชาการ รายละเอียดของการนำเสนอผลการวิจัยในแต่ละลักษณะดังกล่าว นักวิจัยสามารถศึกษาแนวทางการเขียนได้จากหนังสือหรือตำราทาง

การวิจัยหรือเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องได้ ปัญหาที่พบคือ การนำเสนอผลการวิจัยไม่ตอบคำถามวิจัยหรือวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างครบถ้วน ไม่ได้ให้รายละเอียดเพียงพอ และขาดการสรุปประเด็นสำคัญก่อนจะนำเสนอในเชิงลึกที่เป็นรายละเอียด นักวิจัยจึงควรเพิ่มสมรรถนะด้านการนำเสนอผลการวิจัย โดยศึกษาเรียนรู้การนำเสนอรายงานการวิจัยแต่ละประเภทจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง หรือขอรับคำปรึกษาแนะนำจากผู้รู้ที่มีประสบการณ์และการเข้ารับการพัฒนาจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำเสนอผลการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 10 การใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย (utilization of research results)

เป็นการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ให้เกิดความคุ้มค่า ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะในการวิจัยแต่ละเรื่องต้องใช้ทรัพยากรทั้งงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ความทุ่มเททั้งสติปัญญา ความรู้ความสามารถ และเวลาของนักวิจัย หากไม่มีการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ องค์กร หน่วยงานก็ไม่ได้รับการพัฒนาหรือเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การวิจัยทางการบริหารการศึกษาที่ผ่านมา มีปัญหาสำคัญคือ เมื่อได้ผลการวิจัยแล้วผู้บริหาร นักวิจัยหรือผู้เกี่ยวข้องไม่ได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์เพื่อการปรับปรุง พัฒนาคูณภาพการบริหาร หรือการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง จึงเป็นการวิจัยที่ไม่เกิดประโยชน์ที่คุ้มค่าแต่อย่างใด ซึ่งมักมีเสียงสะท้อนจากกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ว่า การวิจัยทางการบริหารการศึกษา หรือการวิจัยกรณีอื่น ๆ ในอดีต มักเป็น “การวิจัยขึ้นหิ้ง” มากกว่าเป็น “การวิจัยขึ้นห้าง” คือ ทำการวิจัยแล้วเก็บไว้ ไม่ได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า ดังนั้น การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้จึงมีความสำคัญและเป็นเจตนาารมณ์ของผู้เขียนที่ต้องการเน้นเพิ่มเติมเพื่อให้ให้นักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องได้ตระหนักที่ต้องปรับแนวคิดและพฤติกรรมในการวิจัยทางการบริหารการศึกษาโดยเป็นทั้งนักวิจัย (researcher) และผู้บริโภคงานวิจัย (research consumer) ตัวอย่างการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย อาจนำไปใช้ (1) เพื่อพัฒนานโยบายทางการศึกษาที่มีคุณภาพ (2) เพื่อการพัฒนาการบริหารการศึกษาให้มีคุณภาพ (3) เพื่อแก้ปัญหา พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (4) เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และ (5) เพื่อปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2561) ซึ่งผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำในการใช้และส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้ใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยทั้งจากผลงานวิจัยของตนเอง และการนำผลการวิจัยของผู้อื่นมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพงานอีกด้วย

สรุป

การวิจัยทางการบริหารการศึกษาที่อาศัยแนวคิดการวิจัยให้เหมาะสมกับยุคสมัย และใช้กระบวนการสำคัญในการวิจัยโดยควรเพิ่มขึ้นตอน การวิเคราะห์สถานการณ์ทางการบริหาร การศึกษาเพื่อให้ได้ประเด็นปัญหาสำคัญเพื่อนำไปสู่การกำหนดคำถามการวิจัยให้ครอบคลุมชัดเจน ให้ความสำคัญกับการเลือกวิธีการวิจัยให้เหมาะสม และการออกแบบและวางแผน การวิจัยโดยจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยที่มีคุณภาพเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ และขั้นตอนสำคัญที่นักวิจัยต้องไม่ละเลย คือ การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการบริหารการศึกษาอย่างคุ้มค่า การใช้กระบวนการวิจัยที่สำคัญดังกล่าว จะช่วยให้ผู้บริหารการศึกษาได้องค์ความรู้และข้อมูลสารสนเทศเพื่อประกอบการตัดสินใจในการพัฒนาคุณภาพการบริหารการศึกษา จึงควรปรับบทบาทเป็นผู้บริหารนักวิจัย (administrator researcher) โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน (research-based administration) ในการบริหารการศึกษา และใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย รวมทั้งให้การส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรได้ทำการวิจัย และใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย คุณค่าของการวิจัยทางการบริหารการศึกษาจึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะตระหนักต่อการใช้แนวคิดและกระบวนการวิจัยทางการบริหารเป็นฐานความคิดและการปฏิบัติในการบริหารการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเชิงคุณค่า และนวัตกรรมทางการบริหาร การศึกษาที่จะนำมาปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการบริหารการศึกษา อันจะยังประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นจนได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ชูศักดิ์ เอกเพชร. (2561). *กรอบการวิจัยทางการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. <https://graduate.sru.ac.th/wp-content/uploads/2018/11/กรอบการวิจัยการบริหารการศึกษา.pdf>
- ฐาปะนระ วงษ์สาธิตศาสตร์, พัน ฉัตรไชยยันต์, และ กิรติ คชนทวา. (2561). การทบทวนวรรณกรรมกับการกำหนดโครงร่างงานวิจัยด้านการสื่อสาร. *วารสารรามคำแหง*, 37(2), 149-174.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2561). *เทคนิคการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิโรจน์ สารรัตน์. (2561). *การวิจัยทางการบริหารการศึกษา: แนวคิด แนวปฏิบัติ และกรณีศึกษา*
(พิมพ์ครั้งที่ 4). ทิพย์วิสุทธิ์.

ภาษาอังกฤษ

Gumus, S., Bellibas, M. S., Esen, M., & Gumus, E. (2018). A systematic review of
studies on leadership models in educational research from 1980 to 2014.
Educational Management Administration and Leadership, 46(1), 25–48.

Hallinger, P., & Kovačević, J. (2019). A bibliometric review of research on
educational administration: Science mapping the literature, 1960 to 2018.
Educational Management Administration & Leadership, 89(3), 335-369.

Hallinger, P., & Kovačević, J. (2019). Science mapping the knowledge base in
educational leadership and management: A longitudinal bibliometric
analysis, 1960–2018. *School Leadership & Management, 39*(5), 537-560.

Ponto, J. (2015). Understanding and evaluating survey research. *Journal of the
Advanced Practitioner in Oncology, 6*(2), 168-171.

Sileyew, K. J. (2019). *Research design and methodology*. [http://dx.doi.org/
10.5772/intechopen.85731](http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.85731)

Trochim, W. M. K. (2020). *Evaluation research*. Research Methods Knowledge
Base. <https://socialresearchmethods.net/kb/evaluation-research/>